

RŪTA BAGDANA VIČIŪTĖ

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipėda University, Lithuania

MEDIJŲ PASAULIS HERMENEUTIŠKAI: NUO KALBINIŲ TEKSTŲ IKI NAUJŲJŲ MEDIJŲ

The New Media World Hermeneutically:
From Linguistic Text to the New Media

SUMMARY

This article presents different conceptions of media and connects them with hermeneutical theory. Linguistic text media is analyzed by showing how its conception has changed from making transparent the intentions of an author in 19th century to the autonomy of the text in ontological hermeneutics in 20th century. The article reveals how human worldview has changed in the web of the new media, which became the extension of man. Nihilistic hermeneutical vocation is highlighted. A new interpretative type of hermeneutics is shown in the web of the contemporary new media, which is illustrated with interpretations of art, historical memory, and social reality. Paradoxical lightness of being is analyzed as mixed with anxiety and sophisticated coercion of a moment, optimistic tyranny, coercion to be happy, etc. It is noticed that interpretations interwoven with power do provoke a new version of suspicious hermeneutics, which promotes to be watchful – neither to trust the Other too much, nor yourself.

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje pristatomos skirtingos medijos sampratos, siejant jas su hermeneutikos teorija. Analizuojama kalbinių tekstų medija, parodant, kaip keitėsi jos samprata nuo autoriaus intencijų išskaidrinimo XIX a. romantinėje hermeneutikoje iki paties teksto autonomijos XX a. ontologinėje hermeneutikoje. Atskleidžiama, kaip keičiasi žmogaus pasaulėvaizdis naujųjų medijų, tapusių *jo tęsiniu*, tinkluose. Išryškintas nihilistinis hermeneutikos pašaukimas. Parodomas pakitęs hermeneutinės interpretacijos pobūdis šiandienos naujųjų medijų tinkluose, tai iliustruojama meno, istorinės atminties ir socialinės realybės interpretacijomis. Analizuojama paradoksali šiandienos lengvumo būseną, sumišusi su neįsisąmonintu nerimu, aptariamos rafinuotos šiandienos prievartos – *akimirkos, optimizmo tironijos, prievolės būti laimingam* ir kt. Pastebima, kad interpretacijų ir galios persipynimas provokuoja naują *įtarumo hermeneutikos* versiją, kuri skatintų nuolat išlikti budriam – per daug nepasitikėti nei Kitu, nei savimi.

RAKTAŽODŽIAI: interpretacija, kalbiniai tekstai, romantinė hermeneutika, ontologinė hermeneutika.

KEY WORDS: interpretations, linguistic texts, romantic hermeneutics, ontological hermeneutics.

IVADAS

Iš pradžių vertėtų išryškinti skirtingas pačios „medijos“ sampratas. Medijų teoretikas Marschallas McLuchanas¹ medijas sieja su technologijomis: jam medija – bet kokia techninė žmogaus (savi)raiškos forma, pratęsianti žmogų. Knutas Hickethieris² skirsto medijas pagal funkcijas: stebėjimo, perdavimo, įrašymo, komunikacijos. Harry Prossa³ klasifikuoja medijas į pirmines, antrines ir tretines, kur pirminės nereikalauja jokio aparato įtarpinimo (pvz., kalba), antrinės iš dalies įtarpintos aparatais (pvz., rašytiniai tekstai, spauda) ir tretinės – tai mūsų laikais suklestėjusios naujosios medijos. Remiantis pastaruoju autoriumi, šiame darbe pirmiausia akcentuojama kalba kaip pirminė ir kartu pamatinė medija, integraliai susijusi su antrine medija – rašytiniais tektais, nes ji lieka sudedamoji ir šiandieninių naujųjų medijų dalis. Stengiamasi atskleisti hermeneutinę šios medijos reikšmę.

Hermeneutiškai žvelgiant, visas mūsų supratimas yra medijuotas kalba. Tekstų pavidalą įgijusios kalbos medija sudaro hermeneutikos, kaip interpretacijos teorijos, branduolį. Ši nuostata priešinga į nemedijuotą – betarpišką pažinimą apeliuojančioms filosofijos teorijoms, tokioms kaip šliogeriškoji ontologija arba husser-

liškoji fenomenologija. Antai A. Šliogieris siekia transcenduoti kalbą, įveikti ją kaip „parazituojančią hominizaciją“, iškraipiančią „tikrąsias“ žmogaus būties esmes⁴. Filosofas bando ištrūkti iš žodžių nelaisvės, autentiškai apmąstydamas meną, P. Cézanne'o pušį, V. van Gogho batus, arba tiesiog metafiziškai įsižiūrėdamas į bulvę kaimo dirvožemyje⁵. Vis dėlto tokia antimedijos nuostata neišvaduoja A. Šliogierio iš kalbos: gausybė knygų apie transcendentinį judesį anapus kalbos neišvengiamai parašytos kalba. Tai įstumia filosofą į nuolatinio paradokso būklę – nuolat stengtis transcenduoti kalbą, tai darant pačios kalbos priemonėmis. Tarsi stovint tarpduryje ir negalint žengti radikalaus žingsnio nei pirmyn, nei atgal... Taip pat husserliškosios fenomenologijos orientacija į intencionalų betarpiškumą neatriboja nuo kalbos, verčiau vis labiau įtraukia į jos pinkles. Mat fenomenologija vis labiau suvokia, kad nebegali pasitikėti skaidria sąmone, kuri buvo minėtosios fenomenologijos atspirties taškas, išsąmonina, kad, rikioriškai tariant, sąmoningumas gali būti tik uždavinys, o ne duotis, pradžios taškas, galima tik judėti link jos išskaidrinimo aplinkiniu ilguoju keliu per kalbą, nesitikint pasiekti galutinio tikslo⁶.

KALBINIŲ TEKSTŲ MEDIJA: NUO AUTORIAUS INTENCIJŲ IŠSKAIDRINIMO IKI TEKSTO AUTONOMIJOS

Hermeneutiškai aiškinant kalbinius tekstus, stengiamasi per juos atskleisti tam tikrą žinią. Interpretuojant nepasiekiamą *demonstratyvaus tikrumo*, tačiau (bent jau ankstyvajame hermeneutikos etape) pre-

tenduojama į teisingas – *galiojančias interpretacijas*⁷. Tiesos švysteli ir *sulaužytais spinduliais*, bet vis dėlto jos švysteli.

Pavyzdžiui, XIX a. romantinėje hermeneutikoje, atstovaujamoje F. Schleier-

macherio⁸ ir W. Dilthey'aus⁹, per kalbos mediją mėginama įsijausti į istorijos laikotarpį ar meno kūrinį kaip Kitą. Stengiamasi išskaidrinti to Kito supratimą, remiantis psichologinės empatijos, kongenialumo, vienalaikiškumo su supratimo „objektu“ principais. Interpretuojant meno kūrinį per kalbos mediją, siekiama tapatintis su to teksto, išreiškiančio kūrėjo vidinį pasaulį – tą romantinį „pasaulį savyje“, – autoriumi, *persikelti* į jo *vidinį pasaulį*, taip atpažinti tikrąsias teksto autoriaus intencijas, išskaidrinti pirminį supratimą. Remiamasi kongenialumo principu, kuris, tikima, įgalina glaudų genialaus menininko ir jam kongenialaus interpretatoriaus tarpasmenį ryšį, leidžiantį empatiškai patirti tą menininką kaip dialogo *Tu*¹⁰. Interpretuojant istoriją, bandoma dialogiškai įsijaučiant *persikelti* į tiriamą epochą, pažvelgti iš jos perspektyvos ir taip rekonstruoti pirminius kontekstus, atkoduoti autentiškas praeities laikotarpio prasmes.

XX a. ontologinėje hermeneutikoje, ryškiausiai atstovaujamoje M. Heideggerio¹¹ ir H.-G. Gadamerio¹², suvokiama, jog romantinė iliuzija yra suskliausti save, kad persikeltum į siekiamą suprasti Kitą, neįmanoma atsiriboti nuo savo perspektyvos – galima tik užsimerkti prieš ją, į nematomybės užkaborius nustumiant slaptas prielaidas, kurios dėl to nesiliauja egzistavusios. Interpretuojant per kalbos mediją, visuomet būnama *tarp* savęs ir Kito. Supratimo *buvimas* slypi begaliniam šito *tarp* generavime¹³, tame neįveikiamame kalbiniame tarpišku-me, atveriančiame interpretacinius aplinkkelius. Klaidžijant jais, stengiamasi patirti ontologinę tikrovę (bet nepretenduojama į jokią objektyvumą).

Taigi, interpretuojant meną, dėmesys nuo interpretuojamo teksto autoriaus (genijaus, kurio intencijas per tekstą bandyta išskaidrinti) perkeliamas prie paties teksto. Pasirodo, neįmanoma išskaidrinti autoriaus intencijų, o jeigu ir būtų įmanoma, tarkime, autorius pats jas išduotų, tai reikštų tik sąmoningas jo intencijas, neišreiškiančias paties kūrinio esmės. Autorius gali pats neįsisaugoti prasmų, glūdinčių jo tekste, be to, jos gali visiškai nesutapti su jo intencijomis. Kitaip tariant, tas kūrinys atitrūksta nuo autoriaus, leisdamas jam *numirti*, įgyja autonomišką gyvybę.

Tad interpretatorius mezga esminį dialoginį santykį su pačiu tekstu. Interpretuojama šiame kalbiniame tarp – tarp suvokėjo ir paties meno kūrinio: siekiama įsiskverbti į jį, bet kartu suvokiama, kad tai daroma iš savos perspektyvos, stengiantis, kad autentiška kūrinio šviesa užlietu interpretuojant, ir drauge suvokiant, kad ta šviesa neišvengiamai sklinda skirtingai. Taip ratu hermeneutiškai interpretuojant, produktyviai balansuojama tarp siekiamo suprasti dalyko ir interpretatoriaus subjektyvumo. Būnama anapus objektyvumo ir reliatyvumo¹⁴, išsaugant įcentrinę kryptį.

Interpretuojant istorinį praeities laikotarpį kaip tekstą, remiamasi H.-G. Gadamerio skirtingų istorinių horizontų liejimosi teorija. Šis horizontų liejimasis sklaidžiasi kaip begalinis pokalbis: bandančiojo suprasti – *Aš* horizontas liejasi su mėginamo suprasti istorinio laikotarpio – *Tu* horizontu. Tame susiliejime, vykstančiame kalbinėje terpėje, judant ratais (neįmanomas linijinis pažinimas), tikimasi patirti gilesnes atvertis, pakylant iki gadameriškojo *aukštesnio univer-*

salumo, nors ir niekada nepasiekiant objektyvumo.

Socialinis gyvenimas kaip tekstas taip pat hermeneutiškai interpretuojamas su- einant į dialogą, besiskleidžiantį kalbos erdvėje. Siekiama bendrų tiesų, sutari- mo, kartu suvokiant savo skirtynes, są- lygojamas skirtingų istorinių prielaidų. Čia galėtume prisiminti H.-G. Gadame- rio polemiką su J. Habermasu dėl prie- laidų ir racionalumo vaidmens, siekiant hermeneutinio sutarimo¹⁵: socialinis kri- tikas mano, kad galima įveikti ar bent

racionaliai kontroliuoti prielaidas jas įsisąmoninus, o Gadameris įsitikinęs, kad egzistencinėms prielaidoms įveikti vargu ar pakanka racionalaus įsisąmo- ninimo judesio.

Taigi matome, kad kalbinis tekstas, kuriuo nesiekama tik išskaidrinti pirmi- nes teksto autoriaus intencijas, kurios nėra tik priemonė, o įgyja savo auton- miją, atveria plačias interpretacijų erdves. Jose ir skleidžiasi į objektyvias prasmes neredukuojamas hermeneutinis dau- giaprasmiškumas.

IŠCENTRINTA PARADOKSALI ŽMOGAUS EGZISTENCIJA NAUJŲJŲ MEDIJŲ TINKLUOSE

Šiandien hermeneutinės interpretaci- jos pobūdis yra pakitęs. Tai susiję su šiuolaikinėmis naujųjų technologijų me- dijomis, kurių įsigalėjimas esmingai kei- čia žmonių gyvenimus, performuoja jų kasdienybės įpročius¹⁶. Šios medijos jau nebėra tik įrankiai, priemonė, perfrazuo- jant McLuchaną, jos yra ne tik tarpinin- kai, kuriais perduodamos žinios, bet pačios tampa reikšminga žinia. Matėme, kad jau pirmojo ir antrojo tipo kalbinio teksto medijos, įgijusios autonomiją, ne- beleidžia savęs traktuoti tik kaip prie- monių intencijoms išskaidrinti ir taip pat autonomiškai perduoda tam tikrą žinią. Tačiau čia aptariamos naujosios medijos yra radikalus lūžis – jos iš esmės keičia žmogaus patyrimą, performuoja jo pa- sauležiūrą bei pasaulėjautą. Jos tampa žmogaus *tęsiniais* tikrąja to žodžio pras- me: žmogus be jų jaučiasi neužbaigtas, jos virsta jo savasties dalimi.

Tai formuoja naują – tinklinį pasaulio vaizdą: galime kalbėti apie informacinius

tinklus, tinklines visuomenes, tinklinius karus, gal net tinklinį žmogų... „Mūsų kūnai įtraukti į tinklus, į duomenų ban- kus, į informacijos greitkelius.“¹⁷ Taigi, heideggeriškai tariant, šiandien mes esa- me *įmesti* į tinklus, egzistuojame juose. Klaidžiojame kaip vorai tinkliniais labi- rintais *daugiau realioje nei realioje* hiper- realybėje. Šioje lanksčioje, dinamiškoje, polimorfiškoje struktūroje ima sąveikau- ti dalykai, anksčiau neturėję nieko ben- dro, decentralizuojamos centralizuotos tvarkos, trinasi bet kokios ribos: tarp virtualybės ir realumo, viešumo ir pri- valumo, aukštumo ir žemumo... Tinklų arterijomis informacija teka žaibiškai, tad šioje realybėje, regis, viskas yra *čia ir da- bar* ir kartu nuolat kinta, yra likvidu, nieko negalime sučiuopti kaip stabiliai esamo. Nejučia pasijuntame valdomi „akimirkos tironijos“¹⁸, kai viena akimir- ka be paliovos keičia kitą, stiprindama patyrimo fragmentiškumą, trumpalaikiš- kumą ir netikrumą.

Tokiame naujųjų medijų kontekste hermeneutika patiria nihilistinį pašaukimą¹⁹, devejįšką²⁰ nerimą. Interpretacija praranda savo įcentrinę kryptį, siejama su tikrovės, tiesos principais. Naivu atrodytų apeliuoti į ikidiskursyvią tikrovę, tikrą tiesą – ji dar egzistuoja kaip negatyvus interpretacijų akstinas, bet ne kaip siekiamybė. Galima kalbėti tik apie diskursyviai kuriamas vis naujas tikroves, apie interpretacijų interpretacijas, nepretenduojant apčiuopti paties dalyko. Tokios interpretacijos sietinos su poststruktūralistiniu signifikantų žaismu, nepasiekiančiu atitikimo signifikatui. Tarsi klaidžiotume pėdsakų pėdsakais, kurių šaltinis tapęs tuo iš principo nepasiekiamu leviniškuoju Visiškai Kitu²¹.

Menas naujųjų medijų erdvėse išplėtė savo galimybių spektrą, suklestėjo įvairios konceptualiojo meno akcijos, performansai, trinantys meno ir ne meno ribas. Tai reiškia, kad menas nebepretenduoja būti „amžinybės kristalas“²², turintis meniškai apdorotą formą ir atpažįstamas nepriklausomai nuo situacijos – šiandien menu gali tapti paprasčiausias kasdienybės daiktas, atneštas į meno galeriją. Toks menas (jei jį laikome menu) gali neturėti meniškai nušlifotos formos ir būti visiškai priklausomas nuo situacijos, čia ir dabar, kitaip tariant, pakanka meno idėjos. Naujosios technologijos atveria plačias erdves tokiam menui. Tai provokuoja recepcijos teorijos suklestėjimą, galima net sakyti, kad tokį meną, atsiliepdamas į provokacijas, kuria jo žiūrovas-interpretatorius. O tokie *kūriniai* gali būti labai skirtingi, ne tik nebeturintys *tikrų tiesų* iliuzijų, bet net negalintys pretenduoti į įcentrinį nukreiptu-

mą, siekiant vienokio ar kitokio esmės atskleidimo. Jiems atskleisti verčiau reikėtų pasitelkti sudužusio veidrodžio metaforą, reiškiančią, kad tegalime be galo interpretuoti sudužusias savo pačių gyvenimo šukes, nebeturėdami šansų jų sulipdyti į sutelktą savyje indą.

Kaip tokia hermeneutika, persipynusi su naujosiomis medijomis, interpretuoja istoriją? Kiek joje lieka aktuali gadameriškoji besiliejančių istorinių horizontų teorija? Šiandien vis labiau prarandama viltis taip interpretuojant pasiekti sutarimą, „bendrą naratyvą“, vienijančių istoriją, „subalansuoti sąskaitas“²³. Ši teorija atsimuša į neįveikiamų skirčių sieną ir paverčia bandymą kalbėtis „mūšio lauku“²⁴, nepajėgiančiu ištrinti „skiriamųjų atminties sienų“²⁵. Pati gadameriškoji nuostata suprasti Kitą neretai tiesiog nepriimama – verčiau vadovujamasi J. Derrida nuostata nesuprasti, taip išryškinti savo skirtį nuo kito²⁶, arba tik imituoti supratimą. Tai liudija, kaip matėme, daugybė istorijos interpretavimo pavyzdžių, kai istorija skirtingai vertinama, žvelgiant iš skirtingų Vakarų ir Rytų Europos šalių perspektyvų. Atsakymai į tokius jautrias istorines atmintis paliečiančius klausimus visada priklauso nuo atsakančiojo perspektyvos, nepasiekdami gadameriškojo *aukštesnio universalumo* lygmens. Todėl istorija nuolat perrašinėjama, vadovaujantis pragmatiniais kriterijais, kurie verčiau atitinka nyčišką *valios galia*²⁷ logiką. Čia patiriamas savotiškas paradoksas, kai naujųjų technologijų amžiuje griau-namos visos sienos, reliatyvinamos ribos, tačiau tuo pat metu auga dar didesnės nematomų skirčių sienos.

Suklestėjusios naujosios medijos šių skirčių dauginimosi tendenciją tik dar labiau išryškina. Internetiniame pasaulyje vaizdžiai fiksuojama, kaip trinasi ribos tarp istorinės tiesos ir propagandinės jos klastotės. Originalo išvis nebelieka – tik blanki užuomina į jį kaip į istorijos labirintuose pranykusį šaltinį. Tai aiškiai liudija kad ir *Wikipedijos* pavyzdys, kurią bet kas gali papildyti. O nūdienos likvidžioje, ties karo riba balansuojančioje istorinėje situacijoje, tos interpretacijos kartais kinta kas minutę.

Kaip tokia kontekste hermeneutiškai traktuojama socialinė realybė? Hermeneutinę dialogo idėją atitinkanti dar ni socialiniu sutarimu grįsta demokratija, persipinanti su mediakratija, net ir vakarietiškajame pasaulyje pasirodo kaip vargiai pasiekiamas uždavinys, kurio gal net neverta siekti. Habermasiškoji *ideali komunikacija*, grįsta *komunikaciniu protu*²⁸, nuolat iškraipoma įvairių galios praktiškų, aižoma skirčių. Čia vertėtų palyginti habermasiškąją komunikacinę protą ir šiandien praktikoje itin išsiskleidusį internetinį komunikacinę protą: pastarasis neatsiriboja nuo įvairių galios praktiškų, kaip užteršiančių komunikacinę diskursą, verčiau atvirkščiai – jas tik dar labiau integruoja, taip sukurdamas erdvę išsiskleisti neredukuojamam daugiabalsiškumui (interte, itin aiškiai trinantis riboms tarp aukšta ir žema, bet kas gali išreikšti savo nuomonę).

Mėgaujamasi šia likvidžia, daugiabalsiškumą išlaisvinančia būkle, kratantis bet kokių išorinių prievartų, atsisakant bet kokių tabu. Socialiniuose tinkluose, toje internetinio proto valdomoje „nemirtingojo tinklo amžinybėje“²⁹, mes, atro-

dytų, nuolat mėgaujamės bendravimu, *buvimu-su*. Tačiau toks, regis, lengvas buvimas dažnai apsiriboja *šnekalais* ir *smalsuliu*³⁰, o po jais slepia vienatvės ir tuštumos plyšį, žadinantį neįsisąmonintą nerimą. Prisimenant M. Kunderos romaną „Nepakeliama būties lengvybė“, galima būtų tarti, kad šiandien išgyvenama nepakeliama būties lengvybė: be saiko mėgaujamasi lengvumu, slydimu paviršiumi, kartu jaučiant, kad šis mėgavimasis grįžta bumerangu nepaaiškinamu nerimu. Vaizdingu T. H. Erikseno posakiu, mes tarsi bėgtume ar, tiksliau, slystume plonu ledu, kai gelbsti tik greitis. Ar išdrįstume staiga sustoti, priimti buvimo *off-line* iššūkį³¹..

Šioje paradoksalyje lengvumo būsenoje neatsikratoma tam tikrų prievartų – patiriama *akimirkos*³², *optimizmo tironija*³³, *prievolė būti laimingam*³⁴. Tiesa, šios galios praktikos šiandien reiškiasi rafinuotai, nors kartu ir ciniškai. Panoptikonas globalizuotame pasaulyje, virtusiam vartotojiškos visuomenės *spektakliu*, transformuojasi į *Sinoptikoną*³⁵. Jis, baumaniškai tariant, skleidžiasi visuotinėje kibererdvėje, eksteritoriniame tinkle, kur valdžia nebestebi *popupus* iš centrinio bokšto, kur stebėjimo vieta nesvarbi, kur galiausiai nebeaišku, kas ką stebi. Žmonės čia neprievartaujami žvilgsniu – stimuluojamas jų pačių išitraukimas juos suviliojant. Tai, P. Brucknerio žodžiais, „gailastingos prievartos“, lydimos „malonių inkvizitorių“³⁶. Tokios prievartos itin populiaros šiandien išsiskleidusios vartotojiškumo ideologijos *spektaklyje*³⁷. Individas tiesiog pasąmoningai užprogramuojamas taip, kad primetamą socialinę tapatybę priimtų kaip savaime su-

prantama, jaustūsi negališ gyventi kitaip – atsiuotų *vartotojiškam tikėjimui*. Išitraukus nepastebima, kad čia tik imituojama pastanga suprasti Kitą, manipuliatyviai žongliuojant empatijos sąvokomis, o *tiesos* nebent pragmatiškai pasitelkiamos kaip retoriniai efektai.

Tokiame kontekste, kai prarasta viltis darniai susišnekėti dialogo situacijoje, drauge įcentriškai kreipiant akis į tiesą (kad ir negalutinę), galima tik interpretuoti, tačiau išcentriškai. Tų interpretaci-

jų laisvės ribos priklauso nuo jų santykio su galia. Toks interpretacijų ir galios persipynimas provokuoja naują *įtarumo hermeneutikos* versiją, kuri skatintų nuolat išlikti budriam – interpretuojant pernelyg nepasitikėti ne tik Kitu, bet ir savimi. Vis klausti savęs: ar įvairūs rafinuotai peršami vartotojiškumo malonumai netampa šydu, dengiančiu mane nuo manęs paties? Tokiu būdu kuo giliau ir sąmoningai save reflektuoti, kad nepageidaujamas Kitas kartais netaptų savasties dalimi.

IŠVADOS

Tekstų pavidalą įgijusios kalbos medija sudaro hermeneutikos, kaip interpretacijos teorijos, branduolį.

XIX a. romantinėje hermeneutikoje per kalbinius tekstus siekta išskaidrinti meno ar istorijos supratimą, remiantis psichologinės empatijos, kongenialumo, vienaikiškumo su supratimo „objektu“ principais.

XX a. ontologinėje hermeneutikoje įsisąmoninama, kad, interpretuojant meną, istorinį praeities laikotarpį ar socialinį gyvenimą kaip autonomiškus tekstus, visuomet būnama *tar*p savęs ir Kito, anapus objektyvumo ir reliatyvumo. Šiame tarpiškume skleidžiasi į objektyvias prasmes neredukuojamas hermeneutinis daugiaprasmiškumas.

Naujųjų medijų, tampančių *žmogaus tęsiniais*, išgalėjimas esmingai keičia žmonių pasaulėvaizdį.

Formuojamas naujas – tinklinis žmogaus pasaulio vaizdas. Tinkluose decentralizuojamos centralizuotos tvarkos, trinašios ribos tarp virtualybės ir realumo, viešumo ir privalumo, aukštumo ir žemumo. Patiriama regimybė, tarsi viskas vyk-

tų *čia ir dabar*, kartu jaučiama „akimirkos tironija“, stiprinanti gyvenimo likvidumą, fragmentiškumą ir netikrumą.

Tokiame kontekste hermeneutika patiria nihilistinį pašaukimą, reiškiantį, kad ontologinių pagrindų ieškojimą, tiesos siekį išstumia išcentrinės interpretacijos. Tokios interpretacijos sietinos su poststruktūralistiniu signifikantų žaismu, nepasiekiančiu atitikimo signifikatui.

Menas šiame kontekste taip pat patyrė transformaciją nuo „amžinybės kristalo“ iki meno ir ne meno ribas tikrinančių performansų, konceptualiojo meno akcijų, raginančių sutelkti dėmesį į meno idėją, pateikiamą tam tikroje erdvėje ir laike. Toks menas, kurį taikliai apibūdinėtų sudužusio veidrodžio metafora, provokuoja interpretatorių tapti kūrėju.

Interpretuojant istoriją, šiandien vis labiau prarandama viltis pasiekti sutarimą, „bendrą naratyvą“, įveikiančią „skiriamųjų atminties sienas“. Atsakymai į jautrias istorines atmintis paliečiančius klausimus visada priklauso nuo atsakančiojo perspektyvos, nepasiekdami gadameriškojo *aukštesnio universalumo* lygmens. To-

dėl istorija nuolat perrašinėjama, vadovaujantis pragmatiniais kriterijais.

Interpretuojant socialinę realybę, hermeneutinę dialogo idėją atitinkanti socialiniu sutarimu grįsta demokratija, persipinanti su mediakratija, pasirodo kaip nepasiekiamas uždavinys. Habermasiškoji *ideali komunikacija*, grįsta *kommunikaciniu protu*, nuolat iškraipoma įvairių galios praktikų.

Šiandien daugiau dėmesio reikalautų internetinis komunikacinis protas, kuris, skirtingai nei habermasiškasis komunikacinis protas, neatsiriboją nuo galios praktikų – jas tik dar labiau integruoja, sukurdamas erdvę išsiskleisti neredukuojamam daugiabalsiškumui. Tačiau tokį protą išreiškiantis lengvas bendravimas socialiniuose tinkluose dažnai apsiriboją *šnekalais* ir *smalsuliu*, o po jais slepia vienatvės ir tuštumos plyšį, žadinantį neįsisąmonintą nerimą.

Šioje paradoksaloje lengvumo būsenoje neatsikratoma tam tikrų rafinuotų

ir kartu ciniškų prievartų – patiriama *akimirkos, optimizmo tironija, prievolė būti laimingam*.

Globalizuotame pasaulyje, virtusiame vartotojiškos visuomenės *spektakliu*, įsitvirtina Sinoptikonas, reiškiantis, kad nėra aiškios stebėtojo ir stebinčiojo perskyros, neaišku, kas ką stebi. Žmonės čia neprievartaujami žvilgsniu – stimuliuojamas jų pačių išitraukimas juos suviliojant, pašąmoningai užprogramuojant. Tokiame *spektaklyje* tik imituojama pastanga suprasti Kitą, manipuliatyviai žongliruojant empatijos sąvokomis, o *tiesos* kartais tik pragmatiškai pasitelkiamos kaip retoriniai efektai.

Tokiame kontekste galima tik išcentriškai interpretuoti, įsisąmoninant, kad interpretacijos visada susijusios su galia. Toks interpretacijų ir galios persipynimas provokuoja naują *įtarumo hermeneutikos* versiją, kuri skatintų nuolat išlikti budriam – interpretuojant pernelyg nepasitikėti ne tik Kitu, bet ir savimi.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Marschal McLuchan, *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Vilnius, 2003.
- ² Knut Hieckethier, *Einführung In Die Medienwissenschaft*. Metzler Verlag, 2003.
- ³ Harry Pross, *Medienforschung*. Habel, 1972.
- ⁴ Arvydas Šliogeris, *Daiktas ir menas*. Vilnius: Mintis, 1988.
- ⁵ Arvydas Šliogeris, *Bulvės metafizika*. Vilnius: Apostrofa, 2010.
- ⁶ Paul Ricoeur, *Egzistencija ir hermeneutika: interpretacijų konfliktas*. Vilnius: Baltos lankos, 2001.
- ⁷ David West, *An Introduction to Continental Philosophy*. United States of America: Blackwell Publishers Inc., 1997, p. 87.
- ⁸ Friedrich Schleiermacher, *Hermeneutics and Criticism, And Other Writings*. Andrew Bowie (transl., ed.). Cambridge University Press, 1998.

- ⁹ Wilhelm Dilthey, *Introduction to the Human Sciences*. Rudolf A. Makkreel and Frithjof Rodi (ed.). Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1989.
- ¹⁰ Martin Buber, *Dialogo principas I: Aš ir Tu*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1998.
- ¹¹ Martin Heidegger, *Ontology – The Hermeneutics of Facticity*. John van Buren (transl.). Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press, 1999.
- ¹² Hans-Georg Gadamer, *Philosophical Hermeneutics*. David E. Linge (transl., ed.). Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 1977.
- ¹³ Nicholas Davey, *Unquiet Understanding: Gadamer's Philosophical Hermeneutics*. The United States of America: State University of New York, 2006, p. 15.

- ¹⁴ Richard Bernstein, *Beyond Objectivism and Relativism: Science, Hermeneutics, and Praxis*. United States of America: University of Pennsylvania Press, 1983.
- ¹⁵ David Ingram, *The Historical Genesis of the Gadamer / Habermas Controversary*. Prieiga internete: <https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/9065/Auslegung.v10.n01&02.086-151.pdf?sequence=1>
- ¹⁶ Odeta Žukauskienė, Žiūros antropologija: apie kasdienybę ir ekranų kultūrą. *Logos* 63, 2010, p. 165–173.
- ¹⁷ Mark Poster, *Database as Discourse, or Electronic Interpellations, Detraditionalization*, ed. by P. Heelas, S. Lash, P. Morris. Oxford: Blackwell, 1996.
- ¹⁸ Thomas Hylland Eriksen, *Akimirkos tironija*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
- ¹⁹ Gianni Vattimo, *Beyond Interpretation: The Meaning of Hermeneutics for Philosophy*. David Webb (transl.). Stanford, California: Stanford University Press, 1997.
- ²⁰ Nicholas Davey, *Unquiet Understanding: Gadamer's Philosophical Hermeneutics*. The United States of America: State University of New York, 2006.
- ²¹ Emmanuelis Levinas *Apie Dievą, ateinantį į mūsų gyvenimą*. Vilnius, Aidai, 2001.
- ²² Arvydas Šliogeris, Meno likimas technologinėje visuomenėje. *Niekis ir Esmas*. Vilnius: Apostrofa, 2005. Taip pat prieinama internete: <http://tekstai.lt/zurnalas-metai/170-arvydas-liogeris-meno-likimas-technologinje-visuomenje?catid=114%3A2005-m-nr-5-6-gegu-birelis>
- ²³ Timothy Snyder, *Holokaustas – nepripažinta realybė*. Europos istorijos: Rytų ir Vakarų patirtis. Vilnius: Kultūros barai, 2010, p. 84–99.
- ²⁴ Claus Leggewie, *Mūsų laukas – Europa*. Europos istorijos: Rytų ir Vakarų patirtis. Vilnius: Kultūros barai, 2010, p. 100–142.
- ²⁵ Ten pat, p. 101.
- ²⁶ Hermeneutics and Deconstruction: Gadamer and Derrida in Dialogue. *Dialogue & Deconstruction: The Gadamer – Derrida Encounter*. Diane P. Michelfelder & Richard E. Palmer (ed., transl.). Albany: State University of New York Press, 1989.
- ²⁷ Friedrich Nietzsche, *Apie moralės genealogiją*. Vilnius: Pradai, 1996.
- ²⁸ Jürgen Habermas, Komunikacinis, arba į subjektą atgręžtas, protas – kita išeitis iš subjektinės filosofijos. *Modernybės filosofinis diskursas*. Vilnius: Alma littera, 2002, p. 332–366.
- ²⁹ Zygmunt Bauman, *Likvidi meilė*. Vilnius: Apostrofa, 2007, p. 111.
- ³⁰ Martynas Heidegeris, *Rinkiniai raštai*. Vilnius: Mintis, 1992, p. 83–89.
- ³¹ Zygmunt Bauman, *Greitis, gyvenimas off-line ir nekasdienis dialogas*. Kultūros barai, 2012. Taip pat galima prieiga internete: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/zbaumanas-greitis-gyvenimas-off-line-ir-nekasdienis-dialogas.d?id=53747933>
- ³² Thomas Hylland Eriksen, *Akimirkos tironija*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
- ³³ Stefan Chwin, *Optimizmo tironija*. Šiaurės Atėnai, 2012. Taip pat galima prieiga internete: <http://www.satenai.lt/2012/09/07/optimizmo-tironija/>
- ³⁴ Pascal Bruckner, *Amžinoji euforija: esė apie priverstą būti laimingam*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
- ³⁵ Thomas Mathiesen, *The Viewer Society: Michel Foucault's „Panopticon“ revisited*. Theoretical Criminology: an international journal 1 (2), London: Sage, pp. 215–232. Taip pat prieinama internete: <https://pdfs.semanticscholar.org/99cc/d5c5e27f2f1332c5f2247ba2881bed20560c.pdf>
- ³⁶ Pascal Bruckner, *Amžinoji euforija: esė apie priverstą būti laimingam*. Vilnius: Tyto alba, 2004.
- ³⁷ Guy Debord, *Spektaklio visuomenė*. Vilnius: Kitos knygos, 2006.